

DVE KNJIGI O PRIPOVEDNI PROZI IN KAKO SE NJUNA METODA IMENUJE

Miran Hladnik: *Slovenska kmečka povest*. Ljubljana: Prešernova družba, 1990. 205 str.

Miran Hladnik: *Povest*. Ljubljana: DZS, 1991. Literarni leksikon: Študije, šestintrideseti zvezek. 95 str.

I.

Miran Hladnik, pisec več znamenitih knjig (okoli druge, *Slovane for Travelers*, se je razbohotila strastna polemika po časopisih, ki se je zaključila celo z interno okroglo mizo in tiskanim zbornikom v reviji *Slava*; še bolj slovita je postala prva slovenska antologija domače pornografske poezije, katere naslova ni treba posebej zapisovati, saj se nahaja bržčas že na vseh domačih policah ob Vrazu, Korytku in Štreklju, imenitni priročnik o praktičnem spisovanju pa je v dobrem letu po treh izdajah postal že klasičen učbenik za študente na vseh humanističnih in družboslovnih študijah), je v kratkem zaporedju izdal dve tematsko sorodni knjigi, od katerih posebej prva, *Slovenska kmečka povest*, zasluži posebno pozornost.

Sicer trdo vezana knjiga je zelo prijazno opremljena: na notranjih straneh platnic se nam takoj odpre slovenski zemljevid, ki pripoveduje, kateri pisci kmečke povesti so kje doma. Slike nam kažejo portrete pomembnejših avtorjev, naslovnice nekaterih natisnjenih povesti ali pa prizore iz kmečkega življenja, ki storijo za branje prijazen milje. Značilno grafično monotonost vseh humanističnih strokovnih tekstov pisec preganja še s statističnimi grafikoni in tabelami, razlagajočimi razmerja obsegov povesti do njihovih naslovov, do vrste besedila, do obdobja nastanka, do avtorja ipd., drugi spet segajo na motivno področje (struktura ljubezenskih trikotnikov, konci povesti ...) in kar je podobnih, s statistiko zapopadljivih reči. Knjiga je iz dveh delov: 120 strani, to je ravno prav, da se ne pričnem ob znanstvenem tekstu dolgočasiti, zaseda strokovna razlaga, dobra tretjina pa so povzetki najbolj priljubljenih del, kratko kmečko berilo, bibliografija kmečke povesti v obravnavanem obdobju od 1859 do 1945 in različna kazala; ob tem pogrešamo vsaj skromno kazalo važnejših strokovnih poimenovanj.

To so prvi podatki, ki jih prejmemo po enominutnem prelistavanju knjige, in kažejo na piščev praktičen posluh za bralca in njegove potrebe in s tem seveda tudi na trgovino. Ker knjiga za povrh ni debela, bo imela mnogo bralcev.

Hladnik se že v Uvodu odreka vrednotenju obdelovanih spisov in avtorskih opusov, kar mu narekuje tudi predmet sam: kmečka povest kot žanrska, deloma trivialna literatura, katere proizvodnjo je večinoma krila Mohorjeva družba, "ni ne sporočilno ne oblikovalno inovativna" (str. 7), zato ni primerna za interpretacijo in bi bilo tudi vrednotenje netvorno. Sicer pa so zgornje tri lastnosti za povprečnega "kulturnika" pokazatelj manjvredne literature za stare tete in otroke. Taka sodba, ki je lastna celo večini študentov domače in "svetovljanske" književnosti, je deloma posledica napačne osnovno- in srednješolske kulturne (ne le književne) vzgoje. Ta gre precej na rovaš po negativni selekciji zapolnjenih učiteljskih mest, obenem pa k elitizmu prispeva zelo ozko začrtan literarni kanon (njegovo ozkost razlaga pisec na 8. strani z zahtevo po narodotvornem značaju slovenske literature in obenem omenja težnjo k spreminjanju literarnovedne optike) in pogosto neznanstven odnos do obravnavanja literature. Hladnikova knjiga je po tej plati prijazna in nevsihljiva redkost in spada med poskuse pravilno ovrednotiti vse funkcije literature in njene recepcije, tudi — ali predvsem — zabavno in/oz. identifikacijsko.

Kratka vsebina knjige je tale. Po upravičenju obravnave žanrske literature (kar je bilo zaradi zgoraj naštetih razlogov očitno potrebno) se poprime povzemanja tujega in domačega ter svojega lastnega določevanja kmečke povesti. Po tem pride obsegovna in avtorska statistika, največji del pa govori o vsebini te literature, to je o motivih, koncih povesti, motivaciji in idejah.

Knjiga je za v splošnem neurejeno humanistično modrovanje napisana zelo pregledno. Bralec zlahka dobi odgovore na vprašanja: Kaj je kmečka povest? (Tu si moram kar takoj skočiti v hrbet - na to vprašanje nam avtor do (Za)konca ne da enoličnega in kratkega odgovora in obliki definicije; njegova

opredelitev kmečke povesti je v poglavju Za konec žal dolga tri strani (ali je taka definicija uporabna?), ki so povzetek celotne obravnave; razlogi za to so na istem mestu razloženi.) **Kako** jo razlikovati ali povezovati z vaško zgodbo, domačijsko zgodbo, pokrajinsko literaturo in podobno? Kdaj je nastajala? Kdo jo je pisal? Kakšni so njeni obsegi? Kakšne so teme, motivi, ideje, **kako** jih določiti? Kateri so njeni subjekti in kako so med sabo povezani? Ali ima kmečka povest kakšne vsebinske zakonitosti? Kateri je osnovni konflikt oz. problem in kakšen je konec pa **kako** ga ovrednotimo? Kakšne so ideje kmečke povesti? Tako, kakor se mu vprašanja po vrsti zastavljajo, si bralec lahko po vrsti, po poglavjih tudi odgovarja.

Kakoji niso debelo tiskani tjavendan; kažejo na izrazito uporabnostno zasnovo knjige. Literarnovedne knjige po navadi niso pisane tako, da bi se dalo uporabljene metode naučiti in prenesti na druga besedila (spoštljiva izjema so redki praktikanti generativne metrike). Opravičuje se to s sintetično naravo humanistike, ki v nasprotju z analitično znanostjo gleda na svoj predmet celostno (?!). Ta knjiga pa taka je in jo je moč uporabiti kot učbenik za analizo pripovedne proze; saj se da že marsikatero od gornjih vprašanj, še več pa jih lahko v knjigi vsak sam najde, porabiti za obrazec, s katerim za domačo rabo analiziramo prebrano pripovedno prozo. Mogoče lahko uporabnostno zasnovo pripišemo porabljeni naratološki (pripovedoslovni) metodi, saj imata podobno koristnost še dve od sicer zelo redkih naratoloških monografij, Dolganovi *Kompozicija Pregljevega pripovedništva* in *Pripovedovalec in pripoved*.

Hladnik obravnava korpus 234 besedil, daljših od 10.000 besed (ok. 33 strani) od Mandelčevega Ceptca 1859 do leta 1945. Kriteriji izbire so bili motivni in formalni, upoštevane pa so tako večernice kot Cankar. Izraz "povest je v glavnem vrstna oznaka, kadar pa je besedilo podnaslovljeno roman /11-krat/ ali novela /6-krat/, postane povest zbirni pojem in dobi pomen 'daljša pripovedna proza'" (121), ki združuje kmečko novelo, "večerniško kmečko povest z gospodarsko, politično, versko in kriminalno tematiko" (122), pokrajinsko povest, domačijsko povest (sorodna ali celo z njo izenačena je ljudska povest) z domom kot glavno vrednoto in naglašeno mistiko zemlje in še kaj. Proizvodnja kmečke povesti je bolj kot ne neprekinjeno naraščala do svojega vrhunca v tridesetih letih, zastala je le okoli prve vojne. Po letu 1945 je močno upadla. Po obsegu se dajo povesti razvrstiti v štiri obsegovne tipe (v knjigi določene tudi po številu besed): roman, novelo, pripoved in kratko zgodbo. Najkrajših besedil je največ in najdaljših najmanj, v razvoju pa je viden nagib k pisanju vedno daljših del. Pisec nas seznani tudi s pokrajinskim in socialnim poreklom avtorjev (s kmetov jih je polovica, iz mesta pa tretjina) in njihovim poklicem; če ga povzamem kar povprek, so največ pisali duhovniki, uradniki in učitelji, *kmet pa noben: kmečko povest je ustvarjal meščan*.

V poglavje, ki se loteva teh preštevanj, se je piscu vrnil pregled po pokrajinski literaturi, ki bi prej pripadal prejšnjemu, razločujočemu podvrste kmečke povesti. To nekoliko zmoti neprekinjenost branja. Enako se zgodi pri branju grafov in njihove razlage, oboje verjetno na račun ocenjevalčeve nevednosti v aritmetiki (saj se zato tudi gre na filozofske studije!): gre za graf *Predvidljivost naslova glede na dolžino in Obseg vrst* in njuno razlago na strani 44 (ocenjevalcu se zdi drugi le obrat prvega); v prvem zaseda novela v kategoriji 20000-45000 besed okoli 5%, v drugem pa je kategoriji novela pripisanih 70% besedil med 20000 in 45000 besedami. Podobno velja za vse kategorije v teh grafi; če je knjiga namenjena tudi (ali predvsem) nestrokovnemu bralcu, bi bilo primerno oba grafa enostavneje razložiti. Drugič se zatakne na strani 54: Mohorjeva je proizvedla 23% naslovov ali 33 naslovov; po moje je 23% od 234 besedil 54 besedil ali pa je 33 besedil 14% od 234. V Ljubljanskem zvonu objavljenih kmečkih povesti je 13, kar naj bi bilo 13% od 125 Zvonovih daljših besedil; teh procentov bo bržkone več, nekaj čez 16. Ob teh statističnih raziskavah bi ulegli biti zanimivi še podatki o relativni rasti (tovrstne) književne proizvodnje glede na število avtorjev (avtorska storilnost) in glede na število bralcev; ugotavljati slednje bi bila seveda povsem samostojna naloga (/pri/rast naročnikov, morda le Mohorjeve, ali pa še Doma in sveta, Ljubljanskega zvona itd., raste književne produkcije in rast bralnosti itd.), ki prerašča obseg le žanrske obravnave in ene same knjige.

Osrednja je v knjigi analiza motivov, problemov in idej kmečke povesti. To poglavje sledi t.i. teoriji snovi in motivov. Študent, ki si z domačimi literarnoteorijskimi priročniki ni mogel razjasniti razlike med temo in motivom, se bo o tem lahko poučil v poglavju *Kmečka povest od znotraj*. Hladnik pa ne ostaja le pri naštevanju tem, ne pravi le "tema povesti je X", ampak nas uči temo določiti: "Temo povesti lahko določimo (poudaril A. B.) na osnovi temeljnega motiva pripovedi" (56); če potrebnih motivov ne najdemo v od pisca priporočenem slovarju motivov Motive der Weltliteratur E. Frenzllove, pa si pomagamo s povzemanjem, ki je natančno razloženo v Hladnikovem spisu *Prežihov Boj na požiralniku in metodološka vprašanja analize pripovedne proze*, SR 36 (1988), 4, 339-348. Taka motivna analiza je, piše Hladnik, primerna za posamezna dela, ni pa za posploševanje na nivoju množice besedil. Temu bolje služi Lotmanova metoda (tudi na hitro predstavljena v gornjem članku) semantičnih prostorov (polj), v katere postavljamo opozicijske pare. Pri kmečki povesti sta to dom (družina, tradicija) in ne-dom (groznja

propada), med njiju je postavljen junak, kandidat za predstavnika doma, ki mora dom ohraniti ali ga na novo postaviti.

Osnovni dogodek kmečke povesti oz. njenega jedrnega tipa, domačijske povesti, je ohranitev doma (tradicije), zato je njena glavna kategorija dom in ne junak, ki tako ni subjekt v evropskem romanesknem smislu. Ne-dom je negativna kategorija, ki ogroža dom in junaka. Generacijski konflikt med očetom in sinom je med najpogostejšimi motivi. Jedrna je množica gospodarskih motivov, pogosti stranski so ljubezenski, etični (kmečka povest ne pozna cankarjanske matere!) in kriminalni, obvezni pa so folklorni motivi (košnja, oranje, različni prazniki, poroke, pogrebi...).

Teorijski del poglavja o motivaciji rahlo polemizira s slovensko literarnoteorijsko tradicijo, aplikativni pa nam razkaže glavne motivacije kmečke povesti. Ozadnja med njimi je prepričanje o božji vsenavzočnosti in vsemogočnosti, ob njej pa deluje splet psiholoških, socioloških, etičnih motivacij. Sicer prevladujejo ideje o podrejenosti človeka domu, rodu in zemlji, vse štiri pa so podlaga fatalističnemu nazoru nastopajočih oseb.

Pot slovenske kmečke povesti se je začela v javskem obdobju, njen dominanten tip pa je ustvaril Josip Jurčič v Sosedovem sinu. Tvorec žanra sta bila Mohorjeva družba in Dom in svet, Ljubljanski zvon pa je tiskal predvsem kritiko, odtod liberalistično razvrednotenje žanra v slovenski literarnozgodovinski tradiciji. Kmetstvo za liberalnega novonastalega meščana ni bilo zanimivo, ker ni bilo zavesten nosilec nacionalne ideje (čeprav je bilo po naravni inerciji njen najtrdnjši podpornik). Od klasičnih tvorcev so bili osveščeni Fran Jaklič, Janez Jalen, Fran S. Finžgar in France Bevk. Poseben tip avtorsko obarvanega žanra so Cankarjevi spisi, pa Kranjčevi, Prežihovi in Kozakovi, ki so preoblikovali žanr pogosto tako, da so kršili njegova pravila.

II.

Povest je drugačnega značaja: je leksikonsko opisna in metodološko manj poučna. Problemsko je razdeljiva na dva dela: na zgodovino uporabe izraza povest in njenih preoblek pri njenih ustvarjalcih in razlagalcih v Evropi in doma in na razvoj zvrsti zunaj in doma.

Izhodišče obravnave je šolska definicija Silve Trdine, da je povest daljše, umetniško manj pomembno delo v prozi, s poudarkom na zgodbi (6). Hladnik to definicijo popravi tako, da izvrže vrednotenjski predikat in pokaže še na: njenega bralca, ki je socialno in izobrazbeno nizek, na poučnost, na žanrsko določenost (največkrat je kmečka in zgodovinska), na producenta, ki je popularna založba (koliko je informativna taka določba brez časovne zamejitve, če danes tako velike kot majhne založbe tiskajo obojno, komercialno in hermetično literaturo?), na različno dolžino (kratka, srednja, dolga) in na zgradbo, ki "je pri dolgih tekstih podobna romanu, pri krajših pa noveli in kratki zgodbi" (60). Ta definicija je seveda prirejena tako, da ustreza slovenski pisateljski in razpravljaljski tradiciji. Nemške, angleške, francoske, ruske, poljske, slovaške in češke ustreznice, ki jih *Povest* obravnava, imajo svojo posebno nacionalno zgodovino in si njihove definicije med sabo včasih nasprotujejo (npr. francoska in ruska). Za ustrezno definicijo je bilo treba pregledati vrsto podobnih (z)vrstnih poimenovanj in povest obravnavati v družbi z novelo in romanom, pripovedko, pripovedjo, zgodbo; treba se je bilo odločati, ali gre za vrstni ali zbirni izraz (za vse vrste pripovedne proze) itd. Hladnikova obravnava zajema povesti iz 19. in prve polovice 20. stoletja (statistični opisi so bili narejeni le na besedilih, ki se sama imenujejo povest), najprej prevode Christoph Schmidta, potem pa "povest v verzih" *Krst pri Savici*, *Srečo v nesreči*, Malavašičev *Erazem iz Jame* do današnjih spisov s poudarkom, da je povest po letu 1945 skoraj izginila. Uporablja se še v izrazu mladinska povest ali kot parodija (Švabičeve *Ljubavne povesti*), sicer pa pisatelji svoja tovrstna žanrska besedila (pred vojno kmečka, ljudska povest) podnaslavljajo roman ali novela. Krivdo za žanrsko preimenovanje po piščevem mnenju nosita odpor literarne vede do omenjenih žanrov in ideološka diskvalifikacija po drugi vojni.

III.

Miran Hladnik imenuje statistično obdelavo besedil v poglavju *Kmečka povest v številkah* empirično početje, podobnega mnenja je Aleksander Skaza v zadnji številki Jezika in slovstva (*Literarne vede in raziskovalna dejavnost na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani*, JIS 37 (1991/92), št. 1-2): "Miran Hladnik, ki je med drugim objavil knjigo *Slovenska kmečka povest* (1990), se posveča empiričnim raziskavam slovenske pripovedne proze" (op. 9, str. 5).

Ime empirična literarna veda se po navadi pojavlja v nasprotju do interpretativno usmerjene literarne vede (to nasprotje pogosto imenuje Denis Poniz v svojih zgodnjih delih). S čim se ukvarja interpretativna veda? Seveda z interpretacijo ali razlago upovedovanega sveta oz. snovi; ne z jezikom, ne s kategorijami pripovednega diskurza (čas, perspektiva itd.), pogosto niti ne s sestavinami zgodbe (dogodki, mesto itd.) ali pa se ti vidiki upoštevajo toliko, kolikor lahko pojasnijo zunanji svet. Najbolj tipičen, najbolj čist predstavnik so Pirjevčeve interpretacije (pa recimo še Kermaunerjeve, Hribarjeve). V verigi

je njen cilj razlaga strukture zunajliterarnega sveta (s čimer prevzema delo, ki ga opravljata filozofija in naravoslovje), literarno delo pa je le model ali interpretacija razložene strukture. Bolj enostavno rečeno: iz neliterarne vede (po navadi iz filozofije) se vzame strukturo sveta in se gleda, kako določeno literarno delo izpolnjuje to strukturo. V manj drastični obliki se (tokrat imanentna) interpretacija ukvarja z idejno zgradbo samega literarnega dela.

Če imenuje A. Skaza celotno početje v *Slovenski kmečki povesti* empirično, kako se to razlikuje od interpretativnega? Hladnik pravi za svojo metodo, da "je na presečišču slovenske literarne zgodovine in pripovedoslovja (vede, ki uči, kako so zgrajena pripovedna dela)" (6). Pripovedoslovje je prevod izraza naratologija. Naratološka analiza "odkriva skupne zgradbene postopke" več besedil, "interpretacijo pa zanima eno besedilo in njegova sporočilna in oblikovna specifika" (M. Hladnik: *Prežihov Boj ...*, str.339). Analiza je nasprotna filozofski interpretaciji v tem, da literarnega dela ne obravnava kot model ali interpretacijo svetovne strukture, ampak kot model splošnejše literarne strukture:

Tu gre za razlikovanje med analizo in interpretacijo, nič pa se ne govori o empiriji. Izraz empiričen se v kontekstu literarne vede prelahko uporablja. V zdravorazumskem pomenu tega izraza je empirična tista veda, ki ima za svoj predmet nekaj objektivnemu izkustvu dostopnega. To je za naratologijo literarno delo, pa tudi obema oblikama interpretacije, zunanji ali filozofski in notranji (imanentni, strukturalistični) je predmet vendarle literarno delo, četudi samo kot model neke filozofske ideje. Oba pristopa sta empirična, le da se razlikujeta v gledišču: eno je literarno-strukturno, drugo je filozofsko. Prvo je empirično-analitično, drugo je empirično-hermenevtično; ali na kratko *analitično* in *hermenevtično*, to pa sta izraza, ki sta nam zelo domača. Naratologijo torej od interpretacije loči njena analitičnost in ne empiričnost, kar pove tudi Hladnik sam v gornjem citatu. Interpretacijo samo pa smo tudi že zamenjali z izrazom hermenevtika. Ohranitev tega imena bi namreč sugerirala, da se interpretacijski postopki najdejo le pri eni metodi. Pri analitičnem naratološkem določanju motiva in teme je npr. povzemanje tudi interpretacijski postopek, saj tema (v enostavnem povzetku izražena idejna ali duhovna plat) v besedilu ni neposredno izražena.¹

Naratologija (prevladujoča metoda v *Kmečki povesti*) je torej empirično-analitično oz. analitično početje. Kako pa je s tistim njenim delom, ki ga pisec sâm poimenuje empirično, namreč štetje dolžin besedil, pojavljanja (z)vrstnih oznak ipd.? V humanistiki je empirija pogosto sinonim za objektiviranost in precizacijo. Objektivirano je tako raziskovanje, katerega rezultati so v vsakem času in vsakomur (tj. intersubjektivno oz. objektivno) dostopni; precizirano raziskovanje pa za svoje kvantitativne izjave uporablja števne metode (Wolfgang G. Stock: *Empirische Philosophieforschung*, Zeitschrift für Philosophische Forschung 39 (1985), 448). Ugibanje o smislu (včasih tudi pomenu) ni take narave, ni preverljivo, izjave niso kvantitativne in ne števno izrazljive.² Statistične raziskave slovenske kmečke povesti imajo obe omenjeni lastnosti. Predmet vsake statistike je nekaj "otipljivega" (empiričnega) in po svoji naravi je statistika kvantitativna in v nekaterih primerih (kot v danem) tudi preverljiva. Zato nam izrazi empirična literarna veda, objektiviranost (ali objektivnost, npr. pri Ponizu), precizacija in podobno ne povedo, katera metoda se uporablja, saj imajo te lastnosti različne metode, ampak je treba metodo kar lepo imenovati, npr. naratologija, generativna metrika ali pa opisati: v našem primeru gre za statistične raziskave literarne proizvodnje ipd.

Pridevnik empiričen torej ni primeren ne v vrstnem in ne v zbirnem imenu, nazadnje zato, ker je izraz empirična teorija v filozofiji znanosti še posebej obremenjen: problematiziran je že sâm pojem (empirično) dejstvo, zato filozofija raje govori o posameznih teorijah brez pridevnika empiričen; le-ta se uporablja za t.i. razširjeni Ramseyev stavek (empiričen stavek teorije), ki ga iz teorije rekonstruirajo po navadi filozofi in pripoveduje o tem, ali je neki "empirični" pojav oz. model mogoče opisati s teoretičnim aparatom določene teorije. Zaradi vsega navedenega je dobro, da ne uporabljamo pridevnika empiričen niti za naratologijo niti za statistične raziskave znotraj nje, ampak pustimo posameznim metodam njihovo

¹ Tema ni nekaj samo po sebi obstoječega, ampak je bralčeva rekonstrukcija fabulativno-idejne plati besedila.

² Ukvarjanje s smislom literarnega dela (po navadi si to lastijo eksistencialistične hermenevtične razlage) ali njegovim pomenom (strukturalistične razlage) najdeva svoje mesto znotraj analitične literarne vede le kot popisovanje tega, kakšen pomen in smisel ima dano literarno delo na različne bralce (receptjska teorija).

izvorno ime, v zbirnem izrazu za tiste metode in teorije, ki se raje kot s posameznimi pojavami (posamezno delo, posamezna branja (receptije)) ukvarjajo s tipi pojavov, pa imejmo pridevnik analitičen.

Privoščimo si za konec vrednostno oceno obeh knjig. *Slovenska kmečka povest* je taka, kot si predstavljamo, da naj poljudna literarnovedna knjiga bo: likovno privlačna, enostavna v izrazu, pregledna, informativna in uporabna tako, da je njena metoda eksplicitna in ponovljiva. Taka koristi tako učencu in študentu literature kot laičnemu ljubitelju žanra. *Povest* je znanstveno suhoparna, zgolj filološko uporabnost ji narekuje že prostor objave - Literarni leksikon -, ki zahteva sledenje vnaprej predpisanemu vzorcu. Je samo za poklicne stokovnjake.

Dr. Miran Hladnik je obljubil spisati še eno knjigo - *Slovensko zgodovinsko povest*. Po izkušnji s *Kmečko* jo z veliko željo čakamo.

Alaš Bjelčević
Filozofska fakulteta
v Ljubljani

SLOVSTVENIH ZADEV KOMENTARJI

Jože Koruza: *Slovstvene študije*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1991 (v resnici 1992); 335 strani

Končno je zagledala luč sveta že dolgo pričakovana in obetana knjiga razprav pokojnega profesorja za starejšo slovensko književnost na ljubljanski univerzi Jožeta Koruze (1935-1988). Njena podoba v ureditvi Jožeta Pogačnika nekoliko odstopa od profesorjeve volje, in sicer v smislu zbornika razprav, medtem ko je prvotni avtorski načrt bil v večji meri usmerjen h knjigi, kar pomeni, da bi posamične razprave bile kar najbolj organsko povezane v kontrapunktično celoto z jasno razvidnim osrednjim tokom igre menjav kontinuitete in diskontinuitete v stoletjih slovenskega slovstva, ki so navidezno molčeča stoletja slovenske literature. Urednik Pogačnik je z omenjenim odstopom od avtorjeve volje prevzel nase veliko odgovornost, toda videti je, da posthumna narava izdaje Koruzovih študij tak poseg vsaj do neke mere upravičuje, saj daje širši vpogled v profesorjevo literarnozgodovinsko delavnico. Velika pomanjkljivost pričujoče izdaje pa je Pogačnikova neobjava Koruzove bibliografije, ki je, kakor je slišati, narejena. Morda bi bil na mestu tudi kakšen obširnejši zapis o Koruzovem življenju in delu, ki bi sedaj že mogel presegati nekrološko skiciranje vrlin, saj ni računati, da bi kmalu izšla še kakšna knjiga razprav pokojnega profesorja; že ta je vse predolgo čakala izda. V mislih imam zapis, kakršnega je o Ivanu Grafenauerju v *Kratki zgodovini starejšega slovenskega slovstva* pripravil Bogo Grafenauer. Tega hvalevrednega opravila se bo treba čimprej lotiti.

Knjigo Koruzovih slovstvenih študij gre brati kot komentar k obstoječim zgodovinom starejšega slovenskega slovstva, predvsem h Kidričevi, Grafenauerjevi, dvema Pogačnikovima in Matičini, kajti profesorju žal ni bilo dano podati celovitega pogleda na deset molčečih stoletij slovenske literature (ki jih pa v takšni ali drugačni obliki pozna bolj ali manj vsaka evropska literarna zgodovina; tako npr. Italijani govorijo o desetih stoletjih molka pred Dantejem). Toda besedo "komentarji" je na tem mestu treba razumeti v humanističnem pomenu: pod takšnim naslovom so nekdaj izhajala temeljna dela, kakor npr. o Moskoviiji zgod po pesa Žiga Herbersteina. Po faktografski natančnosti in zanesljivosti se more Koruza primerjati s tozadevno komaj dosegljivim Kidričem, hkrati pa je iz njegovih razprav zaznati celovitost koncepta, ki je soroden duhovno- in kulturnozgodovinskim širinam Ivana Grafenauerja (glede tega bi mogel navesti, da so profesorjeva predavanja, katerih prenekateri predel prepoznavam v knjigi, obiskovali tudi mnogi študentje zgodovine, in z njih niso odhajali nezadovolj(e)ni!); ob tem seveda ne izgublja izpred oči zavesti o posebni naravi slovstvene in literarne zgodovine (v tej zadevi je Grafenauerjev primanjkljaj enak Kidričevemu), ki jo sicer za starejše obdobje naše književnosti najbolj poudarja in utemeljuje Jože Pogačnik. Soočeni smo torej s fragmenti sinteze, ki je zelo blizu klasični, lahko rečemo tudi idealni uravnoteženosti; toda usoda je hotela, da iz vsega vsaj za sedaj še ni mogla nastati celota (sicer pa Slovani, kakor piše Prokopij iz Cezareje, ne verujejo v usodo in so zato barbari...). O konceptih je seveda moč diskutirati in disputirati, toda o resnosti in temeljiti natančnosti Koruzovega dela — kakor tudi o okusih — ne. Dandanes je to redka vrлина: v knjigah znanosti na Slovenskem kar gomazi napak, približnosti, netočnosti in mistifikacij; škoda le, da Koruzovo knjigo kazni sorazmerno veliko število